

„ADAM ȘI EVA“ de Aurel Baranga

Data premierii : 5 aprilie 1963. Regia : Sică Alexandrescu. Scenografia : Jules Perahim. Costume : Camillo Osorovitz. Distribuția : Mihai Fotino (Adam) ; Simona Bondoc (Eva) ; Niki Atanasiu (Manolache) ; Dem. Rădulescu (Victor) ; Ovid Teodorescu (Meicu) ; Marian Hudac (Nacu) ; Cosma Brașoveanu (Tacu) ; Gr. Vasiliu-Birlic (Actorul) ; Constantin Stănescu (Un ospătar) ; Silvia Dumitrescu-Timică (Clotilda) ; Draga Olteanu (Luiza) ; Natașa Alexandra (Cabaniera) ; Rodica Manolache (Fata) ; Gh. Cristescu (Băiatul).

Inspirată din actualitate, noua comedie a lui Aurel Baranga abordează încă un aspect din sfera unei problematici familiare autorului — satirizarea reminiscențelor vechiului din conștiința oamenilor, din relațiile sociale. Mai restrâns decât în operele sale anterioare, *Mielul turbat*, *Siciliana*, obiectivul satirei în *Adam și Eva* îl constituie demascarea afacerilor veroase ale unor funcționari necinștii, strecurăți într-un serviciu de distribuire a spațiului locativ.

Lumea mărunță a acestor indivizi corupți, obsedați de setea căpătuielii, o lume meschină, lipsită de sensibilitate, imorală, cultivând abuzul, brutalitatea, disprețul față de legi și față de om, se desenează în *Adam și Eva* ca o țintă — deloc minoră — a atacului satiric, înfățișarea ei putînd să însemne descoperirea pentru artă a unei categorii inedite de elemente străine eticii noastre socialiste, pe care toți oamenii cinștii sînt chemați să le demaște, să le elimine. Zvircolirea grotescă a grupului celor cinci escroci, care, în climatul moral al societății noastre, se simt încolțiți, izolați, care „se lucrează“ unii pe alții, dar care devin solidari în fața pericolului de a fi prinși și demascați, a constituit premisa unei acțiuni comice, pline de surprize, de încurcături și situații suculente. În cadrul acestei acțiuni conduse cu multă abilitate — cu respectul canoanelor celor mai verificate ale genului —, însoțite de pretexte și argumente comice ingenioase, autorul a reușit să surprindă, într-o lumină ridicolă, caricaturală, cîteva figuri din înăbușitoarea faună a inumanității. Satirizarea tandemului Manolache-Victor

— șeful versat, „subțire“, „doctor al combinațiilor și matrapzlicurilor“, subalternul, o credincioasă „umbră“, care execută cu voluptate ordinul superiorului, dar care gafează penibil — a căpătat în noua lucrare a lui Baranga reale virtuți. Contradicția dintre ceea ce sînt în realitate acești escroci, niște pungăși de rînd, lași și fricoși, tremurînd de spaima trădării reciproce, și ceea ce pretind a fi — „experți în materie“, siguri pe ei, pe puterea banului care poate corupe orice conștiință — reprezintă un izvor copios de umor.

Trebuie să adăugăm că piesa nu e lipsită de un dialog spiritual, de o succesiune spontană, vioaie, de replici, încheiate cu poante de haz (exceptînd unele alunecări în verbiag de efect ieftin, calambururi de o calitate îndoielnică — anecdota cu nudul și foile de viță, referirile din final la fauna Romîniei, abuzul de cuvinte germane din limbajul Cabanierii etc.).

Fără a surprinde prin inedit, cîteva personaje episodice, creionate cu siguranță (madam Clotilda, Cabaniera), completează cu pete de culoare și pitoresc lumea piesei.

Cucerit de cascada situațiilor pe care i le-a prilejuit desfășurarea largă a acestor personaje, Aurel Baranga a neglijat însă aprofundarea premisei menite să zugrăvească forța socială și etică în numele căreia se face acuzarea vechiului.

Titlul cu rezonanțe „paradizice“ al lucrării fixează poziția și perspectiva dramaturgului în raport cu actualitatea. Conceput în scopul de a reprezenta lumea nouă a ideilor și sentimentelor oamenilor cinștii din zilele noastre,

cuplul eroilor Adam și Eva, intrînd în conflict cu galeria de ticăloși de tipul celor mai sus pomeniți, avea menirea să contribuie la exprimarea noțiunilor de demnitate umană, de cinste și puritate, în înaltul sens etic pe care le capătă acestea în contextul noilor raporturi create între oameni de socialism.

Pe măsură ce acțiunea înaintază, îți dai seama că aceasta nu s-a realizat. Cuplul de eroi nu se dezvăluie consecvent ca o imagine a umanității integre, valoroase, înaintate a societății noastre. Critica dramatică a sesizat, pe bună dreptate, factura învechită, livrescă, artificială a legăturii dintre Adam și Eva, care nu realizează pivotul etico-estetic al comediei. În comedia lui Baranga, asistăm de fapt la două conflicte paralele, ai căror reprezentanți își dau din cînd în cînd replica, dar al căror deznodămînt nu se realizează ca o consecință a întrepătrunderii de planuri, a confruntărilor de mentalitate, de atitudini.

Situînd pe prim-plan grupul ticăloșilor, cursa în care aceștia se învîrtesc derutați, conștienți din ce în ce mai mult de perspectiva prăbușirii, autorul nu prezintă această prăbușire ca fiind în mod firesc rezultatul acțiunii eroilor ce reprezintă forța socială nemijlocit opusă lor, ci ca o consecință a înecării în propria lor infamie, a autodemascării lor după voia autorului. Deși se sugerează că în prinderea acestor șarlatani un rol important au avut Vucea și Dumitrache, personaje care nu apar în acțiune (dar care au menirea de a întări imaginea climatului moral al zilelor noastre), această sugereare nu l-a absolvit pe autor de necesitatea întăririi în conflict a personajelor pozitive, și îndeosebi a lui Adam Vintilă, chemat să fie eroul comediei, să fie, în acțiune, expresia principalei forțe sociale opuse răului. În calitate de exponent al moralei noi, socialiste, al oamenilor simpli ajunși pe o treaptă superioară de conștiință, în spirituală asociație cu meseria lui de toate zilele — modest corector de gazetă —, acestuia îi încredințează autorul sarcina de a contribui la „îndreptarea erorilor umane”. Ideea nobilă pe care o poartă Adam Vintilă: „fiecare cetățean e dator să-și asume răspunderea de a lupta pentru fericirea aproapelui, de a apăra frumusețea vieții de tot ceea ce încearcă s-o urîțască, s-o întineze”, ridică personajul, în intenție, pe treapta unui luptător. Fisurile, incertitudinile,

Gr. Vasiliu-Birlic (Actorul)

apărute în realizarea caracterului său, îl coboară însă pe Adam Vintilă sub nivelul misiunii sale. Hotărîrea lui Adam, de a interveni în viața Evei, de a-i deschide ochii asupra realității noastre noi, „care și-a făcut din fericire un scop precis și concret”, de a lupta cu necinstea și ticăloșia, pentru eliberarea acestei femei, rămîne doar o declarație frumoasă, un nobil angajament neîndeplinit. În țesătura comică pe care o declanșează această hotărîre a lui Adam, personajul nu apare pe prim-plan și nu demonstrează, în contrast cu banda de ticăloși, superioritatea lui morală, forța înnoitoare, spiritul viu al omului care militează pentru un ideal înalt. Examinarea de aproape a eroului, de la scena încercării pe care o fac escrocii de a-l mitui și pînă la final, ni-l descoperă ca pe o personalitate insuficient conturată. Cufundîndu-se în reveria amintirilor legate de întîlnirea neobișnuită, neașteptată, cu femeia frumoasă și delicată — nevoită să ducă, alături de un soț meschin și brutal, o existență banală, fără orizont, fără demnitate și fără bucurii —, Adam Vintilă se mulțumește doar să constate ticăloșia, s-o comen-

Simona Bondoc (Eva) și Mihai Fotino (Adam)

teze cu o oarecare indignare și ironie. Deși, în final, îi revenea lui Adam Vințilă direct misiunea de a-l demasca pe soțul necinstit al Evei, de a lua atitudine împotriva acestuia, de pe poziția conștiinței lui cetățenești, acest lucru nu se întâmplă. Autorul trece respectivul act în seama Actorului, care-l îndeplinește, ce-i drept, amuzant, dar destul de naiv și de superficial, în timp ce Adam se menține în defensivă, bucurându-se că, în sfârșit (cu ajutorul lui Vucea și Dumitrache), ticăloșia a fost descoperită și înfrântă. Calitățile morale ale personajului, sugerate în primul act — modestia, înflăcărea, cinstea —, nu sînt îmbogățite pe parcursul acțiunii; de aceea, personalitatea lui nu se impune.

Nu sînt adîncite nici relațiile dintre Adam și Eva. Eroii se complac în declarații suave, fără a ajunge să atingă convingător implicațiile de ordin psihologic, care să releve influența treptată a acestor relații în procesul de clarificare a Evei.

Dialogul nu reușește să înlăture impresia de palid și schematic care umbrește legătura dintre aceste două personaje.

Autorul s-a arătat de altfel foarte zgircit și în individualizarea eroinei și a problemelor ei de viață. Ea amintește prea izbitor de șirul femeilor banale și blazate, nefericite, apărute în multe piese scrise în ultima vreme, și chiar în unele lucrări dramatice ale lui Baranga. Pe de altă parte, autorul nu justifică convingător relațiile dintre Eva și grupul de escroci (e greu de acceptat — așa cum de altfel recunoaște în ironie și Actorul — că Eva s-a păstrat atât de „inocentă“ lângă soțul ei, că n-a avut nici cea mai mică bănuială asupra afacerilor necurate puse la cale de acesta); nu argumentează temeinic și credibil hotărîrea Evei de a se rupe de lumea în care s-a complăcut atîta vreme. Nejustificate apar și acțiunile Luizei, despre care aflăm la începutul piesei că este o muiereșcă frivolă, dar căreia pînă la urmă i se atribuie un

Dem. Rădulescu (Victor) și Silvia Dumitrescu-Timică (Clotilda)

rol însemnat în demascarea escrocilor.

Minima rezistență a autorului în ceea ce privește dezvoltarea premiselor sale problematice a situat această comedie sub nivelul real pe care satira lui Baranga îl poate atinge, a slăbit forța de transmitere, puternic convingătoare, a unui mesaj actual, util, valoros.

Comentînd ultima lucrare a lui Aurel Baranga, critica dramatică (cu excepția exagerărilor pe care le-au comis unii croniciari, fie pe latura fetișizării elementelor pozitive pe care comedia le aduce, fie pe aceea a negării oricărei valori) a fost unanimă în a considera că *Adam* și *Eva* nu intră în rîndul celor mai reprezentative lucrări ale autorului, nu indică nivelul însușirilor sale creatoare, îndelung verificate.

Pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale”, spectacolul realizat de Sică Alexandrescu se înscrie în buna tradiție de valorificare a resurselor comice ale inzeștraților noștri actori.

Spectacolul s-a desfășurat într-un climat scenic recreativ, de divertisment, regizorul punînd cu expresivitate în lu-

mină detaliile netăgăduit prețioase ale comediei: situațiile și replica. (Cu deosebire remarcabilă este scena încercării de mituire a lui Adam). Spectacolul se distinge și prin ritmul alert, antrenant, imprimat acțiunii, ca și prin grupările adesea revelatoare ale protagoniștilor. Mișcarea pe care o fac escrocii Victor și Manolache în scena mituirii, deplasîndu-și cu fiecare replică, la unison, scaunele înspre Adam; ceremonia băutului cafelei cu pauze semnificative, cu slugarnica umbră care încearcă să imite întrutotul mișcările șefului, dezvăluie fantezia, deopotrivă, a regizorului și a interpreților, interesați să scalde în ridicol, pînă la epuizarea tuturor resurselor comice, elementele negative interpretate. Creînd acestor elemente un spațiu larg de desfășurare, regizorul a subliniat cu eficiență sensurile satirice ale textului. Într-un singur caz, prin linia de evoluție impusă tripletei Nacu-Tacu-Meicu, Sică Alexandrescu a deplasat ideea autorului (ce-i drept, insuficient susținută, chipul celor trei pungași fiind foarte modest

schițat) — într-o șarjă ostentativă. Mijloacele comice la care au apelat Ovid Teodorescu, Cosma Brașoveanu, Marian Hudac, sub nivelul posibilităților lor, au micșorat în spectacol efectele comice scontate.

Cuplul Manolache-Victor a fost întruchipat cu strălucire de către Niki Atanasiu și Dem. Rădulescu. Ei au conferit celor două personaje o seamă de amănunte comice, suculente, menite să slujească îndeosebi sublinierii țintei satirice a textului. Niki Atanasiu a dezvoltat, fără excese mimice, cu economie de mijloace expresive, permanenta agitație, nervozitatea lui Manolache, a caricaturizat verva aparentă a acestuia, demagogia și rapacitatea ce-l caracterizează. Refuzând automatismele lipsite de substanță, care stîrnesc rîsul, în mod mecanic, evitînd încărcarea personajului cu intonații și gesturi parazitare, Dem. Rădulescu a prezentat, de asemenea, cu suculență, poza placidității, întîrziata „perspicacitate” a lui Victor. Printr-o inteligentă îmbinare între replica seacă și expresia obtuză, Dem. Rădulescu a reușit astfel să demaște violent prostia și ignoranța personajului.

Filonul de umanitate, pe care-l dorea exprimat Baranga prin Actor — boem, petrecăreț, dar animat de o conștiință cinstită —, s-a transmis convingător datorită interpretării lui Gr. Vasiliu-Birlic, care l-a însoțit, în situațiile cele mai hazlii, cu un substrat permanent de căldură omenească.

În roluri episodice au apărut Silvia Dumitrescu-Timică (Clotilda) și Natașa Alexandră (Cabaniera). În ciuda repetării unor mijloace folosite în roluri asemănătoare, au plăcut pentru hazul cu care au punctat fugarele lor prezențe. În rolul Luizei, Draga Olteanu a dezvoltat aceeași disponibilitate spre conturarea lapidară a unui simplu personaj „de trecere”.

Cele două personaje-cheie ale comediei, Adam și Eva, s-au arătat, datorită în primul rînd neajunsurilor din text, mai palide. Stingherit de inconsecvența și incertitudinea rolului, de caracterul adesea artificios și livresc al tiradelor sale lirice, talentatul actor Mihai Fotino — căruia îi sînt caracteristice de-

Niki Atanasiu (Manolache)

zinvoltura și verva — n-a izbutit să fie convingător, în rolul lui Adam, decît pe planul sugestiei, al sensibilității, al dispoziției spre umor. Actorul rămîne dator personajului în ceea ce privește rostirea mai sinceră, mai încălzită de emoție a replicilor în care își afirmă idealul uman și etic pe care actorul vrea să-l transmită spectatorului.

Simonă Bondoc a conferit sumarei partituri a Evei candoare, marcînd cu sensibilitate visul de a-și schimba viața într-un mod onest, fericit.

Decorul lui Jules Perahim, prin liniile sale simple, a oferit comediei un cadru corespunzător de joc, deși n-am întîlnit în acest decor pecetea originalității scenografului, a capacității sale de a sugera puternic ceea ce constituie elementul esențial, caracteristic unei lucrări dramatice.

Valeria Ducea